

АГРЕСИВНА ПОВЕДІНКА: ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВИМІР ПРОБЛЕМИ НА ПРИКЛАДІ ЗАКОРДОННИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Білюченко Ю.М.,

*аспірантка кафедри соціології та психології факультету № 6
Харківський національний університет внутрішніх справ*

Закордонні дослідники приділяють достатньо багато уваги проблемі агресивної поведінки, оскільки вони впевнені, що розуміння даного феномену є важливим для сфери охорони здоров'я та безпеки життєдіяльності через широку палітру ймовірних негативних наслідків для гармонійного функціонування особистості. Вчені вважають, що агресивна поведінка обов'язково зачіпає сфери медицини, економіки та правоохоронну, адже подібна поведінка має деструктивний характер та завдає неабияких збитків, що становить небезпеку для розвитку [1]. Згідно зі звітом Всесвітньої організації охорони здоров'я станом на 2002 рік, майже 4400 людей загинули внаслідок насильства, що доводить важливість вивчення агресивної поведінки як негативного явища, що становить небезпеку для громадського здоров'я та досить часто призводить до трагічних наслідків [4].

Пропонуємо розглянути специфіку формування агресивної поведінки та основні її особливості з урахуванням вікових особливостей. В період дитинства прояви агресивної поведінки у дітей віком від 18-ти місяців до 5-ти років є цілком нормальним явищем в процесі розвитку особистості. В даний період активно формуються мовленнєві навички, тому досить часто агресивна поведінка проявляється через акти фізичної агресії. Коли вже дитина добре опанувала мовленнєвим апаратом, то її вибухи гніву виражаються через вербальні форми. Діти даного віку демонструють агресивну поведінку: через плач, крик, укуси, падіння, відштовхування, махами руками, пошкодження іграшок та інших предметів. Безсумнівно подібна поведінка потребує прискіпливої уваги з боку батьків, заради безпеки своєї дитини та ближнього оточення [7]. Згідно закордонних досліджень найперші спалахи гніву простежуються у дітей віком від 17-ти місяців до 2-х років, і з часом вони зменшуються по досягненню дитиною 5-ти річного віку, але вікові періоди можуть варіюватися [3].

Коли дитина починає відвідувати школу, то прояви агресивності трохи трансформуються, але в більшості випадків проявляються в тій самій формі, що й у дітей до 2-х років. Діти шкільного віку вже інтенсивніше починають спілкуватися та розвивати міжособистісні відносини з однолітками, тому досить часто агресивна поведінка може бути направлена на них [2]. До вже відомих ознак агресивності, можуть приєднатися такі як: роздратування, дратливість, знуцання з тварин, бійки або інші форми деструктивної поведінки. В закордонних дослідженнях, на підставі опитування матерів, повідомляється, що з часом ознаки агресивної поведінки зменшуються, приблизно, починаючи з 2-х років і до 11-ти. Однак, досить часто її прояви мають непрямий характер, особливо у віці від 4-х до 11-ти років, вчені це пов'язують з активним оволодінням вербальних навичок і збільшенням соціальних контактів у дітей. Проте, згідно з тим самим дослідженням, кількість фізичних проявів агресивної поведінки не знайшла свого підтвердження, що дозволило науковцям зробити висновок про зменшення її проявів у дітей після 6-ти років [9]. Отримані дані

дозволяють нам говорити про те, що перші прояви агресивної поведінки мають ранішні свої коріння. Ми вважаємо, що від способів вираження почуттів дітей, залежать їх подальші звички та особливості поведінки, тому завданням батьків є вчасно їх розпізнати та попередити.

Підлітковий вік є особливим періодом у розвитку людини, адже він має досить проблемний характер, оскільки організм дітей пристосовується до більш дорослого життя та зазнає фізіологічних змін. Згідно з дослідженнями, саме в підлітковому періоді, спостерігається найбільше число випадків агресивної поведінки. Поліцейська статистика свідчить, що в даному віці не поодинокі випадки скоєння насильницьких дій з застосуванням вогнепальної та холодної зброї. Підлітки, під впливом емоцій, схильні скоювати агресивні дії стосовно своїх рідних або авторитетів, що має, на жаль, свої трагічні наслідки. На думку вчених, подібні факти насильства обумовленні розвитком фізичних здібностей підлітків та впливом однолітків [8]. Дослідники сходяться у думці, що агресивна поведінка притаманна в більшій мірі підліткам, котрі входять до девіантних груп, включаючи кримінальні угруповання, які заохочують підлітків до скоєння крадіжок, актів вандалізму та інших протиправних дій [5]. Ми також впевнені в тому, що стосунки з однолітками відіграють важливу роль у формуванні агресивної поведінки підлітків. Яскрава її демонстрація свідчить, про бажання підлітків отримати популярність або високий соціальний статус шляхом маніфестації влади, сили та контролю. Досить часто тиск з боку однолітків може призвести до проявів агресивної поведінки через страх ізоляції або втрати авторитету.

Досить часто в закордонних дослідженнях зустрічаються роботи, в котрих підкреслюються гендерні розбіжності у виявленні ознак агресивної поведінки. Підлітковий період характеризується наявністю перших романтичних почуттів та стосунків, що досить часто спонукає осіб однієї статі по відношенню до іншої проявляти агресію, яка виражається у насильницьких проявах. Численна когорта вчених вважає, що агресивна поведінка підлітків є важливою суспільною проблемою охорони здоров'я та потребує надмірної уваги з боку батьків, соціальних інституцій, які залученні у вихованні дітей [4].

Перехід від підліткового віку до дорослості містить ряд суттєвих небезпек, котрі пов'язані з тим, що прояви агресивної поведінки можуть мати ще більш серйозні та насильницькі дії, такі як домашнє та сексуальне насильство, жорстоке поводження з тваринами та вбивство. Департамент юстиції США за 2007 рік повідомив, що найвищий рівень вбивств припадає на людей віком від 18-ти до 24-х років, однак, даний показник з роками дещо зменшується, що є само по собі обнадійливим результатом, але все одно несе в собі небезпеку та занепокоєння.

В дорослому віці все більше фіксується фактів агресивної поведінки щодо дітей, що становить істотну загрозу та потребує якнайшвидшого втручання та контролю з боку держави, яка стоїть на захисті прав дітей. Досить часто подібні діяння дорослих мають трагічні наслідки й призводять до загибелі, це стосується ситуацій батьківської недбалості чи не належного виховання, що призвели до подібних наслідків.

В сімейних стосунках агресивна поведінка зображується через домашнє насильство, яке носить не лише фізичний, а й емоційний та психологічний характер.

Однак, до даного насильства схильні всі не залежно від ознаки статі. З віком ускладнюються особистісні характеристики та знаходять нові форми вираження агресії.

В закордонних дослідженнях значна увага приділяється вивченню агресивної поведінки у літніх людей. Вчені сходяться у думці, що саме люди похилого віку схильні до неконтрольованих спалахів агресії. Так, у дослідженні літніх людей, котрі мешкають у будинках для людей похилого віку, йдеться, що досить високий відсоток пенсіонерів проявляли агресивну поведінку стосовно інших мешканців будинку або персоналу. В тому ж дослідженні наголошується, що причиною подібної поведінкової реакції, є порушення особистого простору під час медичних чи гігієнічних процедур, що сприймаються літніми людьми доволі агресивно. Вчені підкреслюють, що подібні реакції є ознаками порушення психічного або фізичного здоров'я, наприклад, деменція або когнітивні порушення. Науковці стверджують, що найбільш яскраві агресивні реакції у людей, які мають порушення вербального характеру, тому агресія досить часто є реакцією на потреби, які вони не можуть задовольнити або пояснити працівникам закладу [10].

Цікавими є дані щодо агресивної поведінки у літніх людей, які свідчать про найпоширеніший спосіб агресії як вбивство-самогубство. Закордонними вченими виявлено, що найбільше самогубств припадає на вік від 55-ти років і чоловіки в більшій мірі схильні до його скоєння, на відміну від жінок [6]. Варто зазначити, що науковці впевнені, що вбивство-самогубство частіше трапляється серед подружніх пар. Суїцид – є формою агресивної поведінки, яка спрямована проти себе.

Отже, на підставі проведеного теоретичного дослідження наукових праць закордонних вчених було встановлено, що агресивна поведінка змінюється протягом всього життя людини. Дослідження демонструють, що дана агресивна поведінка може розвиватися за двома напрямками: перші ознаки з'являються в дитинстві і прогресують в підлітковому та дорослому віці; або бере свій початок з дитинства через фізичні або емоційні проблеми зі здоров'ям, пагубні звички або механічні пошкодження мозку. Ми вважаємо, що агресивна поведінка має серйозні наслідки для безпеки життєдіяльності, тому потребує комплексних заходів щодо профілактики та лікування, щоб зменшити дані негативні наслідки. Вивчення факторів ризику та особливостей агресивної поведінки є життєво важливим завданням для ефективної профілактики та попередження.

Список використаних джерел:

1. Bastiaens L., Bastiaens I. Youth Aggression: Economic Impact, Causes, Prevention, and Treatment. *Psychiatric Times*. 2006. №23(11). P.1-2.
2. Greydanus D., Pratt H., Greydanus S., Hoffman A. Corporal punishment in schools: A position paper of the Society for Adolescent Medicine. *Journal of Adolescent Health*. 1992. №13. P.240-246.
3. Hay D., Castle J., Davies L. Toddlers' use of force against familiar peers: a precursor of serious aggression? *Child Dev*. 2000. №71. P.457-467.
4. Krug E., Dahlberg L., Mercy J., Zwi A., Lozano R. World Health Organization. *World report on violence and health*. Geneva: 2002. 360 p.

5. Lopez V., Emmer E. Influences of beliefs and values on male adolescents' decision to commit violent offenses. *Psychology of Men & Masculinity*. 2002. №3(1). P.28-40.
6. Malphurs J., Cohen D. A Statewide Case–Control Study of Spousal Homicide–Suicide in Older Persons. *American Journal of Geriatric Psychiatry*. 2005. №13(3). P.211-217.
7. Raine A., Reynolds C., Venables P., Mednick S., Farrington D. Fearlessness, stimulation-seeking, and large body size at age 3 years as early predispositions to childhood aggression at age 11 years. *Archives of General Psychiatry*. 1998. №55. P.745-751.
8. Reiss A., Roth J. Understanding and preventing violence. Vol. 1. Washington, DC, US: National Academy Press, 1993. p. 464.
9. Tremblay R.E., Boulerice B., Harden P.W., McDuff P., Perusse D., Pihl R.O., Zoccolillo M. Human Resources Development Canada & Statistics Canada. *Growing up in Canada: National longitudinal survey of children and youth*. Ottawa: Statistics Canada; Do children in Canada become more aggressive as they approach adolescence? 1996. P.127-137.
10. Zeller A., Hahn S., Needham I., Kok G., Dassen T., Halfens R. Aggressive behavior of nursing home residents toward caregivers: a systematic literature review. *Geriatr Nurs*. 2009. № 30(3). P.174-187.

НЕОБХІДНІСТЬ ПЕРЕГЛЯДУ НАВЧАЛЬНИХ ПРОГРАМ З ДИСЦИПЛІНИ «БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ»

Мешкова В.В.,

завідувач відділення денного перебування

Територіальний центр соціального обслуговування (надання соціальних послуг)

в Корабельному районі м. Миколаїв

Курепін В.М.,

канд. екон. наук,

старший викладач кафедри

методики професійного навчання

Миколаївський національний аграрний університет

Процес Європейської інтеграції помітно впливає на всі сфери життя держави. Стратегічні цілі розвитку освіти зумовлені новими функціями вищої школи, яка сьогодні є не лише засобом підготовки фахівців для народного господарства: в суспільстві створюється певний інтелектуальний потенціал що до впровадження нових інформаційних технологій, переходу до інноваційної економіки. Освіта має бути випереджаючою на шляху вирішення проблеми безпеки людини як умови сталого розвитку людства [1]. За нових умов особлива увага повинна приділятися напрацюванню нових стандартів освіти та удосконаленню старих згідно до умов кредитно-модульної системи. Головною умовою створення єдиного освітнього простору є в найбільшій мірі формальна відповідність різних національних освітніх систем (структурна відповідність – дворівнева система; кваліфікаційна відповідність – додаток до диплому; відповідність залікової системи - ECTS).

Якість освіти залишається важливою проблемою, з якої виникає одне з найбільш